

Universitatea „Babeș-Bolyai”
Facultatea de Litere
Școala doctorală „Studii lingvistice”
Cluj-Napoca

Teză de doctorat

Semantica cognitivă și emergența studiilor elocutionale

rezumat

Coordonator științific

Prof. dr. Mircea Borcilă

Doctorand

Elena Carmen Faur

Cluj-Napoca
2013

REZUMAT

Cuprins

INTRODUCERE: Lingvistica integrală și semantica cognitivă.....4

CAPITOLUL I: În căutarea cadrului integrator

1.1. Trei generații de știință cognitivă.....9
 1.2. Problemele demersului de “unificare”.....25
 1.3. Cadrul conceptual al integralismului lingvistic.....29

CAPITOLUL II: Matricea semantică a lingvisticii integrale

2.1. Fundamentele epistemologice ale semanticii integrale.....40
 2.2. Locul semanticii designaționale în trihotomia coșeriană a planurilor limbajului.....54
 2.3. Competența elocuțională.....65
 2.3.1. Vorbirea enunțiativă și operațiile ei definatorii.....78
 2.3.2. Cadrele vorbirii.....82
 2.3.2.1. Contextele vorbirii.....84
 2.3.2.2. Universul de discurs.....87
 2.3.3. Vorbirea expresivă: specificul ei, palierele de structurare semantică și operațiile metasemice.....90

CAPITOLUL III: Concepte fundamentale ale semanticii cognitive în perspectivă integrală

3.1. „Schema imagistică” și relația ei cu semnificatul
 3.1.1. „Schema imagistică” și tiparul ei original.....103
 3.1.2. Semn, imagine, cuvânt. Rolul schemei imagistice.....116

3.2. Metafora conceptuală și metasemia

3.2.1. Metafora conceptuală în semantica ‘cognitivă’	128
3.2.2. „Principiul invarianței cognitive”	140
3.2.3. „Ghidaj” sau „spontaneitate” în metasemie.....	151
Concluzii și deschideri.....	159
Bibliografie.....	177

Cuvinte cheie: semantică integrală, semantică cognitivă, semiotică cognitivă, știință cognitivă, semantică designațională, lingvistică a vorbirii, gramatică a vorbirii, competență elocuțională, designație, metasemie designațională, metaforă conceptuală, schemă imagistică, creativitate, semanticitate, principiul invarianței cognitive, cunoașterea lucrurilor, cunoaștere lingvistică, context, univers de discurs.

Lucrarea noastră abordează cele două direcții principale, din domeniul semanticii, care, începând cu deceniul al șaselea al secolului trecut, au revendicat, fiecare în perspectiva proprie, realizarea unei „cotituri cognitive” în științele umane. Aceste direcții sunt semantică cognitivă și lingvistica integrală. Intenția principală a lucrării a fost aceea de a pleda în favoarea unei posibile contribuții relevante a orientării semantice cognitive la dezvoltarea semanticii integrale, mai precis, în domeniul elocuțional, în perspectiva întemeierii studiilor de semantică designațională a vorbirii expresive. Lucrarea noastră a încercat să aducă o contribuție modestă la emergența acestor studii, prin valorificarea conceptelor de „schemă imagistică” și „metaforă conceptuală” propuse inițial în semantică cognitivă.

Rezumăm, în continuare, ideile principale dezvoltate în această lucrare, printr-o expunere pe capitole a demersului nostru investigațional.

0. INTRODUCERE: Lingvistica integrală și semantică cognitivă

În secțiunea introductivă am încercat să profilăm orizontul de ansamblu al lucrării, sintetizând trei „argumente” importante care stau la baza demersului nostru. Cel dintâi argument pentru valorificarea inovațiilor științifice din semantică cognitivă lakoviană a fost pus în relație cu „proiectul” coșerian de a întemeia lingvistica drept o știință *integrală* a limbajului. În realizarea acestui tip de știință, lingvistul român a elaborat un cadru conceptual de o foarte mare deschidere, menit să ofere o cuprindere totală a obiectului real și o bază „unitară” pentru integrarea perspectivelor multiple asupra fenomenului limbajului. Legitimitatea valorizării achizițiilor științifice ale abordării semantice cognitive e susținută, în primul rând, de obiectivul „*unificării conceptuale*” a lingvisticii, asumat inițial de „proiectul” coșerian. În al doilea rând, ea nu poate fi realizată decât prin „reinterpretarea” conceptelor semanticii cognitive, în perspectiva teoretică și conceptuală a lingvisticii integrale.

Cel de-al doilea argument vizează necesitatea dezvoltării studiilor elocutionale în cadrul mișcării lingvistice integrale. Am subliniat, în acest context, faptul că distincția între cele trei nivele de conținut semantic (designație, semnificat și sens) și cea între categoriile și funcțiile de desemnare și de semnificație au constituit punctul de pornire în promovarea unei lingvistici elocutionale și a domeniului ei principal, al semanticii designaționale. O dezvoltare a acestui domeniu, prin studierea aprofundată a „contribuției cunoașterii lucrurilor la activitatea de vorbire”, mai precis, *în actul de designație*, era necesară și a fost recunoscută de lingvistul român.

Al treilea argument, corelat imediat cu cel anterior, privește atitudinea conceptuală a lui E. Coșeriu față de semantica cognitivă. În câteva studii importante, lingvistul român atestă compatibilitatea de principiu a semanticii cognitive cu proiectul său al unei „lingvistici skeuologice” sau a lucrurilor. El subliniază, însă, necesitatea reinterpretării acestei direcții „cognitiviste” pe o bază lingvistică sau într-o concepție fermă asupra semnificatului, atrăgând atenția asupra paradoxului unei „semantici” delimitate anterior cunoașterii prin limbaj.

Cel mai semnificativ pas în direcția apropierii de „semantica cognitivă” a fost lansat de savantul român, în studiul său critic la adresa „teoriei prototipurilor” (v. Coseriu 1990/2000). Propunerea inițială de apropiere a celor două orientări a fost, în general, primită cu rezerve atât în câmpul de cercetare cognitivist (v., de exemplu, Taylor 1999), cât și în „tabăra” urmașilor direcți ai lui E. Coșeriu (de exemplu, Kabatek 2000, 2012). În cadrul studiilor integraliste, inițiate la Cluj, s-a încercat, cu toate acestea, începând cu anul 1997, o corelare a celor două direcții semantice, care să urmărească tocmai sugestiile oferite de E. Coșeriu în studiul fundamental menționat. În încheierea capitolului introductiv am semnalat, astfel, faptul că o examinare riguroasă a semanticii cognitive în perspectiva conceptuală a integralismului lingvistic a fost promovată în primul rând, în contextul științific în care se înscrie și orientarea lucrării noastre.

Subliniem faptul că parcursul pe care l-a străbătut semantica cognitivă americană – ulterior lucrărilor sale fondatoare (Lakoff 1987, Johnson 1987) și subsecvent raportării esențiale a lui E. Coșeriu la acestea (1990/2000) – ne-a îndemnat să nu urmăm dezvoltările mai recente din „teoria corporalității”, a „experiențelor primare” și a „conexiunilor neuronale”, ci să apelăm la mișcarea alternativă acestei direcții, dezvoltată în spațiul nord-european, cu precădere în cadrul Centrului de Semiotică Cognitivă de la Lund. Perspectiva mai nouă deschisă de această mișcare în științele cognitive propune o regândire a conceptelor centrale ale semanticii cognitive pe un nou fundament

teoretic, mult mai solid întemeiat în fenomenologia husserliană, și mai apropiat, astfel, de concepția integrală.

1.CAPITOLUL I: În căutarea cadrului integrator

În acest capitol am încercat o incursiune în ansamblul mișcării cognitiviste și o „căutare” a celei mai potrivite perspective de integrare a semanticii cognitive în direcția studiilor elocutionale din lingvistica integrală. Am conturat, astfel, în subcapitolul *Trei generații de știință cognitivă*, o schiță cât mai coerentă a „generațiilor” care s-au succedat, în interiorul paradigmei „cognitive”, în încercarea de a explica cunoașterea și procesele cognitive ale minții umane. Din această primă întâmpinare am constatat că, în prezent, se atestă, în „exegeza de specialitate”, existența a trei „generații” de „știință cognitivă”. Ele au fost caracterizate în raport cu câțiva parametri esențiali, respectiv în funcție de modul specific în care fiecare model explicativ concepe „mintea” și cunoașterea umană. Caracteristică primei „generații” (încetățenită sub numele de „cognitivism”, al cărui început este stabilit în anii '50 ai secolului trecut) este înțelegerea „minții ca un computer digital”, care procesează informațiile sub forma simbolurilor. Cunoașterea și semnificația sunt, în acest cadru, disociate total de „experiența subiectivă” și de „corporalitate”, procesele cognitive fiind reduse, în esență, la dimensiunea pur „computațională” a activității mentale. În sinteză, această concepție (1) propune o perspectivă „dezîntrupată”, „amodală” și formală asupra minții; (2) consideră că relația proceselor cognitive „inconștiente” cu domeniul „conștiinței” și al limbajului rămâne total înafara sferei de interes și a posibilităților explicative ale științei.

„Generația” următoare se constituie ca reacție la soluția anterioară și se focalizează asupra articulării cunoașterii umane prin interacțiunea, în acest proces, dintre creier/minte, corp și lume. Adoptând inițial o platformă fenomenologică îngustă în studiul cogniției umane, semantica cognitivă – curentul principal din știința cognitivă, constituit în 1980 și reprezentat de G. Lakoff și M. Johnson – încearcă să recupereze „experiența subiectivă” și rolul cognitiv pe care îl are, în procesul cunoașterii, interacțiunea ființei umane cu lumea. Câștigurile cele mai importante ale acestei orientări pot fi sintetizate astfel: (1) (re)descoperirea naturii imaginativ-intuitive a cunoașterii umane, care a condus la impunerea unei „paradigme a raționalității imaginative” în științele omului și (2) restabilirea dimensiunii inerent semantice a cunoașterii și a caracterului ei „întrupat”. Cu toate acestea, problema relației dintre procesele inconștiente, pe de o parte, și conștiință și limbaj, pe de altă

parte, rămâne, și aici, imposibil de rezolvat și se va acutiza odată cu emergența versiunii „teoriei corporalității”, propusă de G. Lakoff și M. Johnson (1999).

Spre deosebire de primele două „generații” – în cadrul cărora limbajul nu îndeplinește un rol cognitiv –, „generația” a treia aduce cu sine o creștere semnificativă a interesului pentru dimensiunea cognitivă a limbajului și aportului acesteia în funcționarea minții umane. Această direcție mai recentă, dezvoltată cu precădere în spațiul nord-european, își propune să regândească fundamentele conceptuale ale științei cognitive, pornind de la conceptele de „intersubiectivitate”, „conștiință”, „reprezentare” și „semn lingvistic”. Are loc, astfel, pentru prima dată, recunoașterea, și în cadrul tradiției cercetării din știința cognitivă, a autonomiei funcționale a limbajului. Acest fapt face posibil, astăzi, un dialog mult mai fructuos al științei cognitive cu alte tradiții investigaționale, dezvoltate în spațiul european, inclusiv cu lingvistica integrală.

Dezvoltarea unui asemenea dialog nu este posibil decât pe un temei conceptual unitar, care să permită atât o corelare coerentă a celor trei generații din științele cognitive, cât și raportarea lor la știința *integrală* a limbajului. Am observat că obiectivul urmărit de știința cognitivă, în ansamblul ei, și, în particular, de fiecare dintre cele trei „generații”, era realizarea unei teorii „unificate” a cunoașterii umane. Soluțiile oferite de fiecare generație, însă, au dus la elaborarea unor cadre disciplinare foarte diferite și care s-au dovedit insuficiente pentru a putea da seama de funcția fundamentală a limbajului.

Dezbaterea asupra acestui aspect crucial ne-a condus, în cele din urmă, la necesitatea schimbării cadrului conceptual al științelor cognitive. Această concluzie ni s-a impus ca necesară, în principal, dat fiind că perspectivele deschise de „paradigma cognitivă” s-au dovedit mult prea largi, în ambiția lor de a realiza „știința totală” ca o „unificare” sau, mai precis, o integrare a științelor culturii în cadrul epistemologic al științelor naturii.

Din exigența de a stabili granițele conceptuale în interiorul cărora să se poată proceda riguros la delimitările ontologice și epistemologice impuse de „natura domeniului obiectual” (Borcilă 2006: 43), am optat, în ultima secțiune a capitolului I, pentru *Cadrul conceptual al integralismului lingvistic* și l-am considerat drept fundament unitar al *științelor integrate ale culturii*. Punctul arhimedic în argumentarea noastră din acest subcapitol l-a constituit distincția esențială operată de E. Coșeriu (1988) între două nivele ale „competenței lingvistice”, considerată „în totalitatea ei”: nivelul biologic și cel cultural. În funcție de modul în care se raportează fiecare dintre cele trei „generații” la nivelul cultural – considerat, în noua perspectivă, prioritar față de cel biologic –, am stabilit necesitatea

regândirii celor trei concepții dezvoltate în știința cognitivă în raport cu „funcția semnificativă” a limbajului, pe care E. Coșeriu (1988: 64) o situează la baza „capacității generale de expresie” a ființei umane.

2. CAPITOLUL II: Matricea semantică a lingvisticii integrale

Impunerea cadrului conceptual al lingvisticii integrale, drept bază a integrării științelor umaniste, a făcut obligatorie o prezentare a premiselor epistemologice ale cercetării în prima secțiune a capitolului al II-lea al lucrării, intitulată *Fundamentele epistemologice ale semanticii integrale*. Pe această cale am determinat „funcția semnificativă” a limbajului (obiectul autentic al lingvisticii ca „știință a culturii”) drept constitutivă și fundamentală pentru activitatea minții umane. Definierea ei a fost făcută prin cele trei caracteristici („universalii”) ale acesteia, propuse de E. Coșeriu, respectiv *creativitate*, *semanticitate* și *alteritate*. În acest fel, am putut stabili și un sens comun, foarte larg, în acord cu care categoria „cognitivului” să poată constitui, în mod legitim, punctul de convergență al semanticii integrale cu știința cognitivă. Punctul comun al celor două orientări este cel al „luării de contact” al omului cu lumea. Diferențele de interpretare au fost reperate în funcție de mediul în care cele două orientări „cognitive” fixează cunoașterea: pentru orientarea semantică și cea semiotică din știința cognitivă mediul specific este *conceptualul*, un nivel emergent al minții anterior limbajului; pentru semantica integrală, dimpotrivă, el este *activitatea de vorbire*.

Un aspect important discutat în contextul definirii dimensiunii creativității lingvistice a fost creativitatea metaforică. E. Coșeriu înscrie, din primul moment, metafora, în funcția semnificativă a limbajului – o funcție, în esență, distinctivă – și orientează „creația metaforică” înspre realizarea aceleiași finalități ca și cea a limbajului: aceea de a institui entități semantice împărtășite, în vederea structurării experienței umane. Prezentarea perspectivei coșeriene asupra „creației metaforice în limbaj” din această secțiune contează, pentru ansamblul lucrării, și ca o primă formă de întâmpinare a termenului de „metaforă conceptuală” al semanticii cognitive (discutat în capitolul ultim al tezei). S-au conturat, astfel, deja din acest moment și mult mai coerent, chiar fără trimitere explicită la orientarea alternativă, diferențele majore între cele două orientări în abordarea metaforei: dacă pentru semantica integrală, mediul primar de manifestare a metaforei este vorbirea, semantica cognitivă abordează și acest fenomen ca aparținând nivelului conceptual al minții.

Cel de-al doilea subcapitol, *Locul semanticii designaționale în trihotomia coșeriană a planurilor limbajului*, urmărește descrierea manifestării funcției semnificative a limbajului în cele trei

planuri ale competenței lingvistice, cu insistență asupra planului universal al limbajului. Am subliniat, în acest context, importanța disocierilor coșeriene a tipurilor de conținut semantic angajat în instituirea de conținuturi semnificative definitorii pentru fiecare dintre cele trei planuri considerate: designație, semnificat și sens. În stabilirea specificului lingvisticii elocuționale și a domeniului semantic corelat acesteia, am pornit de la o prezentare succintă a celor trei tipuri de lingvistică autonome (elocuțională, idiomatică sau istorică și textuală), identificate de E. Coșeriu pe baza triadei straturilor semantice disociate.

O mare parte din acest subcapitol am alocat-o problemelor de abordare a competenței sau tehnicii universale a vorbirii, care reprezintă „obiectul propriu” al lingvisticii elocuționale și sfera de interes primordial a lucrării noastre. Un prim aspect asupra căruia ne-am axat aici l-a constituit încercarea de a descoperi unitatea câmpului investigațional subsumat competenței elocuționale, care, la o primă vedere, pare a îngloba o categorie eterogenă de fenomene. Unitatea acestor fenomene a putut fi apreciată, în special, pe baza stratului de conținut semantic de la acest nivel al vorbirii, *designația*, în raport cu care se justifică atât lingvistica elocuțională ca domeniu autonom al științei limbajului, cât și statutul acestui tip de lingvistică (nu doar teoretică, ci și aplicativă).

În procesul de legitimare a lingvisticii vorbirii, problema naturii cunoașterii extralingvistice (pre-verbală ori semantică, i.e. dependentă de semnificat) a fost tratată atât prin permanenta confruntare cu rezultatele cercetărilor actuale din lingvistica cognitivă, cât și prin precizarea constantă a poziției noastre în raport cu această orientare. Pe fundalul dezbaterii actuale dintre cele două mișcări, am ajuns la concluzia că perspectiva coșeriană de a considera lingvistica, în ansamblul ei, ca *semantică* (pentru că se bazează pe cunoașterea semnificatului) este singura modalitate prin care se poate explica natura cunoașterii extralingvistice (care este „semantică” și nu „pre-verbală”). Pe de altă parte, luând în calcul conținutul specific planului universal, *designația*, am circumscris domeniul corespunzător acestui strat semnificațional, cel al semanticii designaționale, pentru care designarea funcționează ca principiu de structurare.

Clarificarea statutului lingvisticii elocuționale, în viziune coșeriană, ca disciplină teoretică și aplicativă, în același timp, a fost făcută tot prin raportare la straturile de conținut semantic. Lingvistica elocuțională este, în primul rând, o *lingvistică teoretică* la nivelul căreia categoriile lingvistice sunt definite ca posibilități universale ale limbajului. În al doilea rând, disciplina reprezentativă, prin excelență, pentru planul universal, „gramatica vorbirii” (v. Coșeriu 1955/1967) și natura ei amfibie ne-au permis să sesizăm și aspectul „descriptiv” al lingvisticii vorbirii. Pe de o parte, „gramatica

vorbirii” trebuie văzută ca o disciplină teoretică, deoarece are sarcina de a *defini* „funcțiile”, „instrumentele” (atât „verbale”, cât și „extraverbale”) și „operațiile” specifice ale vorbirii în plan universal. În acest sens ea este *teorie preliminară* pentru celelalte două tipuri de lingvistică. Pe de altă parte, ea este și o *disciplină descriptivă*, al cărui rol este de a *descrie* aceste „funcții”, „instrumente” și „operații” în funcționarea lor concretă. În plus, acest tip de gramatică trebuie situată la nivelul universal al vorbirii, deoarece posibilitățile non-lingvistice – i.e. cunoașterea lucrurilor, a contextelor, a universului de discurs – vizează aspecte ale vorbirii care pot fi studiate *doar în raport cu actul de designație* (și, în consecință, cu conținutul semantic specific acestui nivel).

În secțiunea următoare, intitulată *Competența elocuțională*, ne-am focalizat mai îndeaproape asupra *descrierii conținutului* semantic corespunzător acestei competențe. Studiul competenței la nivel universal cuprinde: (1) o teorie generală a cunoașterii elocuționale, în interiorul căreia E. Coșeriu a distins între: (a) cunoașterea principiilor gândirii; (b) capacitatea de a interpreta funcțiile limbilor particulare; (c) cunoașterea lucrurilor; și (2) gramatica vorbirii. Cea de-a treia componentă centrală a tehnicii universale a vorbirii, care a fost doar schițată de către lingvistul român în linii foarte generale, este vorbirea „expresivă”, fundamentată pe principiul creativității metaforice. Fiind un eșalon central al competenței elocuționale, era necesar ca acest aspect să fie investigat în profunzime. O dezvoltare prioritară a teoriei vorbirii expresive, pe „fundamentele teoretice” ale lingvisticii integrale, a fost întreprinsă, în cadrul studiilor integraliste de la Cluj, de coordonatorul acestei lucrări.

Raportarea la interpretarea concepției coșeriene, propuse de Zlatev, ne-a dat posibilitatea de a preciza, pe parcursul acestui subcapitol, poziția lingvistului român în raport cu cea de sorginte cognitivă. Exemplele prin care am interpretat rolul cunoașterii principiilor gândirii în stabilirea normelor de congruență ale vorbirii ne-au ajutat să specificăm, în paralel, caracterul intuitiv atât al normelor gândirii, *care se aplică în vorbire*, cât și al vorbirii înseși: ambele apar, astfel, „indeterminate” în raport cu logica apofantică sau a gândirii rațional-conceptuale.

Dacă în cazul cunoașterii principiilor gândirii, am procedat de la o abordare dinspre fapte care încalcă normele vorbirii congruente, în cazul interpretării funcțiilor limbilor particulare, am pornit de la elemente pozitive. Aspectele esențiale conturate au vizat conținutul semantic specific al planului universal în raport cu care am precizat și explicat distincțiile operate de E. Coșeriu, între „funcțiile de limbă” (sau „idiomatice”), cu categoriile respective de semnificat, și cele de designație. Tot prin prisma disocierilor între straturile de conținut semnificațional și în perspectiva actului de designare

am precizat distincția între sinonimia în planul limbii și „sinonimia cognitivă” în planul universal (i.e. semnificate distincte, din punct de vedere idiomatic, care sunt echivalente în designație), precum și între polisemie și „polivalență designațională” (i.e. enunțuri cu același semnificat, din punct de vedere idiomatic, care sunt polivalente în designație).

Cea de-a treia componentă a competenței elocutionale, cunoașterea lucrurilor, este centrală pentru studiul tehnicii universale a vorbirii, deoarece ea intervine în orice act de vorbire și în interpretarea congruenței oricărui enunț. Raportare actelor de vorbire la experiența umană în lume, la reprezentările noastre despre lucruri și la modul normal în care știm că acționăm și ne comportăm (în anumite situații) este o dimensiune constantă a activității lingvistice la nivel universal. Ea nu poate fi explicată prin semantica limbilor particulare, ci trebuie interpretată ca aparținând domeniului unei semantici designaționale, deoarece acest tip de cunoaștere bazată pe experiența umană cu lucrurile este antrenată în orientarea enunțurilor noastre înspre lume.

Subcapitolul intitulat *Vorbirea enunțiativă și operațiile ei definatorii* prezintă funcționarea competenței elocutionale în dimensiunea ei enunțiativă. Am argumentat aici că locul central alocat de E. Coșeriu „gramaticii vorbirii” la acest palier este justificat prin conținutul special al termenului propus: dacă prin „gramatică” înțelegem operații care pun în relații semnificatele, iar prin „vorbire” individualizăm acel nivel al limbajului căruia îi corespunde domeniul semanticii designaționale, atunci gramatica vorbirii tratează orientarea referențială a semnificatelor, prin angajarea lor în anumite operații, pentru a realiza referirea, cu enunțurile noastre, la lume. De asemenea, am încercat să facem cât mai explicit conținutul termenului de „gramatică a vorbirii” (reprezentativ pentru nivelul universal al limbajului), caracterizând succint instrumentele și operațiile ei proprii, în accepțiune coșeriană, precum și rolul lor specific în acest tip de gramatică, prin opoziție cu înțelegerea curentă a acestora în gramatica limbilor istorice.

În perspectiva lui E. Coșeriu (1956/1967) vorbirea enunțiativă presupune determinarea semnificatelor prin operații succesive prin care un semnificat virtual este orientat spre un anumit designat. Am subliniat, în prezentarea noastră succintă, că, în pofida dezvoltării numai singur aspect al vorbirii enunțiativă contribuția esențială a lingvistului român constă, mai ales, în asumarea modelului determinării nominale ca un model universal, prin care se realizează numite finalități designativ-cognitive prin intermediul unor „operații complexe de ‘determinare reciprocă de universalii’” (Borcilă 2003). Nu am intenționat o tratare detaliată a operațiilor determinării – actualizarea, discriminarea, delimitarea, identificarea – și nici o ilustrare specială a lor. Am insistat, cu

precădere, asupra subclasificării propuse de E. Coșeriu în rândul acestor operații între (1) operații care nu limitează „posibilitățile designative ale semnului”, ci doar îl orientează spre „domeniul obiectelor” (actualizarea și discriminarea) și (2) operații care restricționează aceste posibilități prin orientarea semnului fie spre „un anumit aspect” al denotatului, fie spre „identificarea” lui (delimitarea și identificarea). Am reliefat, astfel, și în acest punct al lucrării, diferențele de abordare între semantica integrală, pe de o parte, și lingvistica cognitivă și semantica analitică, pe de altă parte. Concluzia principală a fost aceea că, în lingvistica actuală se înregistrează o tendință puternică de a confunda semnificatul cu variantele lui contextuale. În explicația oferită, am accentuat, din perspectiva operațiilor determinării, în special a actualizării, asupra avantajelor pe care le poate aduce distincția coșeriană între cele două tipuri de semnificat, semnificat unitar și semnificat contextual, precizând că cel din urmă se întemeiază deja pe mișcarea de la virtualitatea semnificatului spre actualizarea lui (prima operație coșeriană), presupusă de actul de designație. Din acest punct de vedere, am considerat că orientările alternative din lingvistica actuală abordează, cu precădere, fenomene specifice nivelului universal al limbajului din matricea coșeriană și că, în cadrul acestor orientări, semnificatul este considerat doar în dimensiunea lui designativă, în care el apare încărcat și cu alte trăsături care se adaugă, în vorbire, conținutului virtual al semnului.

Următoarea secțiune din capitolul al II-lea al lucrării noastre, *Cadrelor vorbirii*, cu subsecțiunile ei, *Contextele vorbirii* și *Universul de discurs*, s-a concentrat asupra „circumstanțierii” actelor de vorbire prin cadrele vorbirii. E. Coșeriu identifică patru cadre – situația, sfera, contextul (idiomatic, verbal, extraverbal) și universul de discurs (al experienței curente, al științei, al fanteziei și al credinței) – și le consideră contextualizări ale vorbirii, care „participă” „în mod constant” la determinarea semnelor. În ceea ce privește contextul extraverbal, el a fost divizat intern de lingvistul român în: (a) fizic, (b) empiric, (c) natural, (d) practic, (e) istoric și (f) cultural.

Unele dintre aceste cadre, precum situația, sfera sau contextul (cel idiomatic și cel verbal) se bazează pe „posibilități lingvistice”, pe când altele doar pe „posibilități non-lingvistice”. Două observații s-au impus, în principal, ca indispensabile în relație cu conceptul de cadru coșerian. În primul rând, cadrele extralingvistice nu trebuie concepute ca pre-lingvistice, configurate anterior actului de vorbire; în la doilea rând, ele nu pot fi abordate decât în relație cu vorbirea, fiind create exclusiv prin actul de vorbire. Urmând precizările lui M. Borcilă (2002) cu privire la conceptul de „univers de discurs”, am delimitat contextul extralingvistic de universul de discurs pe criteriul apartenenței sau non-apartenenței la actul de designație. Astfel, spre deosebire de contextele

extraverbale care aparțin actului de designație (în sensul în care denotatul poate fi individualizat ca „lucru” doar în relație cu unul dintre contexte), universul de discurs îndeplinește un rol mult mai bazic, acela de „fundal” al actelor de vorbire. Tipul de univers de discurs care constituie fundalul actului de designație din vorbirea obișnuită, asupra căreia ne-am aplecat în lucrarea noastră, este cel al experienței curente, în care „toate contextele vorbirii se constituie spontan într-o ‘lume’ de referință a vorbirii” (Borcilă 2002: 55). În acord cu precizările și modificările aduse acestui concept în studiul din 2000 de E. Coșeriu, acest univers de discurs trebuie înțeles ca unul dintre cele patru moduri fundamentale ale cunoașterii umane.

Contextul extraverbal empiric (care depinde, în mare parte, de „cunoașterea lucrurilor”) și cel natural au fost considerate cadrele de maxim interes în lucrarea noastră. Cel din urmă constituie ansamblul „contextelor empirice posibile”, articulând, în acest fel, un model cognitiv global pe baza căruia interpretăm designațional vorbirea noastră obișnuită.

Ultima secțiune a capitolului al doilea, *Vorbirea expresivă: specificul ei, palierele de structurare semantică și operațiile metasemice* întregeste perspectiva de ansamblu prezentată asupra tehnicii universale a vorbirii. Pe de altă parte, această secvență asigură deschiderea și posibilitatea reinterpretării celor două concepte fundamentale ale semanticii cognitive prezentate în capitolul subsecvent. Aspectul asupra căruia ne-am concentrat în primul rând atenția, aici, a fost „schimbarea perspectivei” propusă de E. Coșeriu, încă de la începutul anilor '50 ai secolului trecut în interpretarea vorbirii „expresive” (Coșeriu 1952/1967). Am luat ca punct de pornire modelul bühlerian pe care îl discută E. Coșeriu însuși pentru a se delimita de viziunea persistentă în cercetarea tradițională asupra expresivității în limbaj. Am scos în evidență, astfel, că față de interpretarea lui Bühler a funcțiilor limbajului, E. Coșeriu tratează „expresivitatea” alături de „reprezentare”, ca dimensiuni esențiale ale conținutului semnic sau ale semnificatului. În perspectiva nouă coșeriană, „reprezentarea” este deja deja imbricată și imposibil de separat de dimensiunea cognitivă a semnului, la fel cum afectivitatea și emotivitatea, considerate în mod tradițional ca forme ale expresivității prin limbaj, devin dimensiuni imanente ale creativității semantice, în general. Termenul de „vorbire expresivă” primește, astfel, un nou conținut: el nu mai vizează realizarea unei finalități la *nivelul expresiei semnului lingvistic*, ci captarea unei dimensiuni a *creației de conținuturi noi în limbaj*. Savantul român recunoaște că forma maximală a acestei creativități aparține, de drept, vorbirii „expresive” și se manifestă, cel mai adesea, prin „creația metaforică”. Pe baza argumentării propuse, am încercat să subliniem perspectiva nouă,

„nonretorică” sau „cognitivă” în care E. Coseriu, în studiul său, a tratat și a înscris „cunoașterea metaforică” specifică limbajului (Coseriu 1952/1967).

În cea de-a doua parte a acestei secțiuni am prezentat succint elaborările mai recente ale teoriei metaforei coșeriene în cadrul centrului de studii integraliste de la Cluj. Datorită faptului că vorbirea expresivă reprezintă cea mai mare parte a vorbirii noastre, în care aspectele emotiv-afective și imaginative constituie tocmai finalitatea acesteia, vorbirea expresivă a fost considerată, în cadrul programului clujean, eșalonul central al semanticii designaționale. Dezvoltarea nucleului teoretic minimal și progresul înregistrat, în perspectiva cadrului teoretic elaborat de E. Coseriu, pentru studiul metaforei designaționale, au fost puse în lumină prin disocierea conceptuală a celor trei paliere semantice ale vorbirii și prin operațiile metasemice, propuse de coordonatorul lucrării. Distingerea celor trei paliere (semnificațional, reprezentational și skeuologic) a fost făcută „după ghidajul lui E. Coșeriu” și prin valorificarea achizițiilor științifice mai recente din metaforologie. În acest fel, s-a conturat, în principiu, și posibilitatea înscrierii și valorificării conceptelor semanticii cognitive de „schemă imagistică” și „concept metaforic” în cadrul semanticii integrale. Palierele semantice prezentate aici sunt decisive pentru descrierea procesului metasemic ca un proces de „determinare” transdomenială a universalilor (în care designarea unui „obiect” nu se mai realizează prin determinare directă, ci indirect, prin perspectiva, de natură schematic-imagistică și afectivă, adusă de un alt „obiect”). Cele trei operații metasemice prin care se creează, „spontan”, atât o expresie verbală, cât și un conținut nou de gândire pentru designarea metasemică a unui „aspect perceptual” „inedit” au fost numite: *diasemie*, *endosemie* și *episemie*. Prin elaborarea concepției coșeriene a creativității metasemice, s-au putut clarifica, astfel, aspecte ale metasemiei care au fost approximate doar implicit în concepția coșeriană. În primul rând, s-a putut demonstra faptul că dimensiunea fundamentală a metasemiei în raport cu semia (sau semnificatele primare) o constituie „sporul de conținut cognitiv”. Un al doilea aspect important reliefat a fost acela că prin metasemie se realizează și un „salt semantic” în raport cu entitățile semice primordiale, cuprinse în acest proces. Nu în ultimul rând, s-a putut preciza, astfel, mult mai limpede, faptul că procesul metaforic este orientat înspre *specificarea semantică* a unor aspecte concrete ale experienței și, astfel, că principiul funcțional metasemic îmbogățește și nuantează „experiența noastră obișnuită” în lume.

CAPITOLUL III: Concepte fundamentale ale semanticii cognitive în perspectivă integrală

În acest capitol am încercat o reinterpretare a conceptelor fundamentale de „schemă imagistică” și „metaforă conceptuală”, prezentate inițial în semantica cognitivă lakoviană.

Cea dintâi secțiune, consacrată „schemei imagistice” și intitulată *Schema imagistică și relația ei cu semnificatul*, pornește de la regăsirea tiparului original al noțiunii de „schemă imagistică” și de la posibilitatea identificării unui fundament comun cu concepția coșeriană (*Schema imagistică și tiparul ei original*). După ce am stabilit sursa originală kantiană a schematismului propus de M. Johnson (1987), ne-am concentrat atenția, într-un prim moment, asupra reinterpretării ei din unghiul contextului actual al situației „semanticii experiențiale”. Elementul care a fost considerat inovativ în raport cu modelul primordial al schemei, dar care constituie, în același timp, și piatra de încercare a acestei teorii semantice, a fost definirea caracterului *intuitiv, spontan și nonpropozițional* al schemei imagistice, asociat unei cunoașteri de natură imaginativ-intuitivă. Baza kantiană a schematismului lui M. Johnson îi permite acestuia să traseze o distincție netă între imaginile produse prin schemă și imaginile mentale „bogate”. Spre deosebire de cele din urmă, schema imagistică se situează la un nivel intermediar între imaginile abstracte și cele concrete, constituindu-se în tipare experiențiale cu rolul de a structura intern „imaginile mentale bogate”. Astfel, ea este concepută ca o structură gestaltică intuitivă și dinamică, ce emerge în experiența sensibilă în lume și ordonează, la nivel pre-conceptual, experiența. Trăsătura esențială a schemei imagistice de a se constitui în *tipar unificator și semnificativ al experienței* a fost judecată drept unul dintre aspectele cele mai problematice în definiția dată, de semantica experiențială, schemei imagistice. Ea a fost criticată prin relaționare la asumția lui M. Johnson de a situa structurile schematic-imagistice, elaborate la nivel conceptual, drept „piatră de temelie pentru limbaj” și la aceea de a explica, pe aceste baze, creativitatea semantică. Am considerat, astfel, că eroarea lui M. Johnson constă chiar în dezvoltarea propusă a conceptului kantian. De aceea, am pornit, în a doua parte a acestei secțiuni, de la interpretarea schematismului în semantica integrală, prin revigorarea interpretării humboldtiene a acestuia. În paralel cu prezentarea soluției integrale ca *sinteză* a „multiplicității sensibile” *în cuvânt*, am stabilit, printr-o confruntare concomitentă cu semantica experiențialistă, că schemele imagistice nu pot fi considerate structuri unificatoare ale experienței. Nici în cazul în care am lua în considerare „fixarea” schemelor, prin pătrunderea lor în structura conceptelor noastre – care, potrivit lui M. Johnson, le-ar oferi o anumită stabilitate –, conceptul nu poate deveni ceva „stabil” sau „convențional” (așa cum afirmă pentru prima oară Humboldt), decât prin intrarea lui „în mediul sunetului”. Totodată, am demonstrat, pe

această cale, că obiectivul fundamental al explicării creativității semantice rămâne, de asemenea, imposibil de soluționat în abordarea experiențialistă.

În cel de-al doilea subcapitol alocat schemei imagistice, *Semn, imagine, cuvânt. Rolul schemei imagistice*, am încercat să stabilim rolul schemei imagistice în funcționarea vorbirii. Am reluat, aici, discuția asupra problemelor care apar în semantica cognitivă în momentul trecerii de la nivelul preconceptual spre cel conceptual și, ulterior, de la nivelul conceptual spre cel lingvistic, și am abordat aceste probleme, în primul rând, în lumina criticilor recente aduse mai cu seamă de către reprezentanții „generației” a treia de știință cognitivă. S-a dovedit, în acest fel, că „schemele imagistice”, teoretizate în semantica cognitivă, pot fi considerate, cel mult, fenomene „psihologice” sau „mentale” și, inevitabil, fenomene „private”. Exigența reversibilității punctului de vedere și a interpretării schematismului ca aparținând mediului lingvistic a fost subliniată prin recursul la semantica integrală și prin situarea cuvântului (alternativa integrală la schematismul lui M. Johnson) într-o zonă de mijloc, între semn și „imagine”, dar, în spiritul anticipației humboldtiene, mai aproape de imagine decât de semn. Soluția propusă din perspectivă integrală a fost aceea de a încadra și valoriza aceste scheme și structurile schematic-imagistice ale conținuturilor conceptuale într-o semantică bazată pe „cunoașterea semnificatului”. În semantica integrală, rolul lor a fost restrâns la actul de designație, în care schemele funcționează ca „modele cognitive idealizate” (în sensul astfel recuperat din Lakoff 1987), iar contribuția lor esențială a fost situată la nivelul „cunoașterii lucrurilor” (palierul skeuologic). Tot aici am precizat că funcția cea mai importantă a acestor scheme imagistice în cunoașterea de tip metasemic constă în aceea că ele ne ajută să specificăm faptul că imaginea antrenată la nivel skeuologic nu este o „imagine bogată”, ci o „structură gestaltică”, „asociată semnificatului” și organizatoare a percepțiilor în „întreguri” coerente ale experienței.

Cea de-a doua secțiune din capitolul rezervat conceptelor fundamentale ale semanticii cognitive, *Metafora conceptuală și metasemia*, s-a concentrat asupra metaforei conceptuale și a problemelor conexe. Un prim pas în ‘receptarea’ acestui concept a fost realizat în subcapitolul *Metafora conceptuală în semantica ‘cognitivă’*, unde am problematizat statutul acestor metafore conceptuale, respectiv dimensiunea lor cognitivă și creatoare. Pentru început am subliniat importanța acordată și în semantica cognitivă dimensiunii „nonretorice” propuse în conceptualizarea metaforei. Înțelegerea modului cunoașterii metaforice drept o creație de conținuturi semantice noi – și unul dintre mijloacele noastre uzuale în vorbirea obișnuită – a constituit sensul larg în care „teoria metaforei conceptuale” a putut fi corelată cu concepția metasemică integrală. Interpretarea noastră a

urmărit traseul reconsiderării metaforei conceptuale, mai întâi, în cadrul cognitivist în care ea s-a constituit originar, atât prin prisma orientării care a pus în lumină necesitatea „situării socio-culturale” a metaforei, cât și în acord cu „generația” a treia din științele cognitive. Aceste două perspective mai noi din științele cognitive au adus în centrul atenției cercetătorilor metaforei conceptuale imperativul reevaluării câtorva termeni centrali ai semanticii cognitive pe care se fundamentează teoria lui G. Lakoff și M. Johnson, în primul rând, a celui de „corporalitate”. Am insistat, în continuare, asupra ideii fundamentale, difuzate în cadrul *semioticii cognitive*, privind imposibilitatea obținerii unui progres în cercetarea metaforei pe bazele conceptuale cognitiviste inițiale. În acord cu această direcție mai recentă, am semnalat nevoia regândirii metaforei conceptuale într-un cadru teoretic adecvat, i.e. în raport cu dezvoltarea unor noțiuni precum „subiectivitate”, „intersubiectivitate”, „conștiință” și, mai ales, din unghiul specificității „semnului lingvistic”. Pe fundalul acestor constatări, am procedat, apoi, și la o încercare de reconsiderare a metaforei conceptuale în perspectiva semanticii integrale. Metafora conceptuală a fost redată, astfel, mediului ei specific de manifestare, cel lingvistic, și reinterpretată în raport cu finalitatea procesului metasemic, drept *creație de designații metasemice în vorbire*. Soluția oferită, în acest context, ni s-a părut cea mai potrivită pentru a putea capta și dimensiunea creatoare a metaforei. Această dimensiune nu a putut fi explicată de semantica cognitivă nici prin principiul funcțional al „cartării” între domenii conceptuale, nici prin cel al „proiecției” structurii schematic-imagistice de la un domeniu-sursă la un domeniu-țintă.

În ultimele două subcapitole am încercat să evidențiem consecințele asupra înțelegerii creativității metaforice care decurg din asumarea „principiului invarianței cognitive”. Am argumentat, astfel, mai întâi, că acest principiu introduce o dublă „constrângere” asupra metaforei: (1) aceea de a păstra „structura de nivel generic a țintei” în cartarea „imaginii” de la domeniul-sursă la domeniul-țintă; (2) aceea de a impune un rol de „ghidaj” asupra procesului metaforic pe traseul de la sursă la țintă. În urma argumentației aduse, am conchis că acest principiu nu poate fi menținut nici în varianta puternică a lui G. Lakoff, nici în cea mai moderată, propusă de M. Turner. Motivul principal pentru care acesta trebuie respins este acela că prin el se neagă atât caracterul cognitiv, cât și cel creativ al metaforei. În al doilea rând, am pus sub semnul întrebării dimensiunea de „ipoteză empirică”, conferită acestui principiu, și am demonstrat că el pare să fie necesar în semantica cognitivă tocmai pentru se putea impune „teoria întrupării cogniției”: aici, principiul invarianței devine un construct teoretic necesar pentru explicarea liniei continue *de la percepții la limbaj*, cu singura variație a gradelor de abstractizare implicate în acest proces.

Rolul de „ghidaj” al procesului metaforic, atribuit de G. Lakoff și M. Turner (1989) principiului invarianței cognitive, a constituit tema ultimului subcapitol al lucrării, intitulat *Ghidaj sau „spontaneitate” în metasemie*. Acest rol revine principiului invarianței ca rezultat al elaborării modelului „marelui lanț al ființei”, preluat din filosofie și reinterpretat de semantica cognitivă ca un model de sorginte schematic-imagistică.

Noțiunile de „sursă” și „țintă” au putut fi acceptate și menținute în semantica integrală doar în măsura în care au fost eliberate de presupuzițiile privind atât „ghidajul” procesului metasemic, cât și „constrângerea” de a nu viola „imaginea țintă”. Reinterpretată în perspectivă integrală, metafora conceptuală presupune, astfel, o „cunoaștere intuitivă” „unitară, spontană și imediată” (Coseriu 1952/1967), *fiind de aceeași natură cu semnificatul însuși*. Din acest unghi, creația de semnificate primare și metasemice, la fel ca orice activitate culturală umană, sunt „activități libere ale imaginației” și, ca atare, „spontane”, neputând fi „ghidate” de, și reductibile la, „experiența în lume” sau structurile primordiale ale acesteia.

4. CONCLUZII ȘI DESCHIDERI

Secțiunea rezervată concluziilor a încercat să surprindă și să reconstituie coerența de ansamblu a argumentației propuse, prin câteva precizări suplimentare și, mai ales, prin evidențierea deschiderilor pe care demersul nostru le-a făcut posibile. În acest context, am subliniat că cercetarea noastră actuală constituie doar o primă parte dintr-un proiect mult mai amplu, care încearcă să contribuie la inițierea sistematică a studiilor asupra „competenței elocutionale” (în cadrul dezvoltării unei lingvistici „skeuologice”), prin integrarea inovațiilor avansate în mișcarea semantică cognitivă de orientare lakoviană.

Refacerea traseului investigațional parcurs în lucrare ne-a dat ocazia să indicăm locul specific, în semantica integrală, în care pot fi exploatate și încadrate și alte concepte ale semanticii cognitive ce ar putea aduce un aport substanțial la dezvoltarea noțiunii coșeriene de „cunoaștere a lucrurilor”. În cadrul discutării „contextelor extralingvistice” coșeriene am subliniat faptul că „modelul cognitiv global”, articulat de „contextul natural” coșerian, poate fi interpretat ca simetric modelului lui G. Lakoff și M. Turner (1989) al „marelui lanț al ființei”. Modelul din semantica lakoviană este considerat a fi construit pe baza experienței în lume și coagulează, într-o organizare ierarhică și implicațională, domenii motivate experiențial și schematic-imagistice ale Ființei. Diferența foarte importantă dintre cele două orientări constă în faptul că „marele lanț al ființei” cuprinde o scară

ascendentă a „felurilor de ființe”, definite prin „proprietățile [lor] esențiale” și prin „comportamentul” lor specific, ceea ce presupune existența unei noțiuni mai sistematizate, dar, în același timp, mai constrângătoare a ceea ce E. Coșeriu vizează prin „cunoașterea lucrurilor” (v. Coșeriu 1988; de asemenea, Borcilă 2003a). Integrarea acestui model în semantica integrală, prin care s-ar putea câștiga pentru studiile elocutionale o teorie mai articulată a domeniilor obiectuale care sunt atrase în procesul metaforic, reprezintă cea de-a parte a proiectului mai larg în care se înscrie și această lucrare. În vederea realizării acestui proiect, însă, o primă exigență care s-a impus a fost reinterpretarea celor două concepte centrale ale orientării cognitiviste pe o bază semantică.

Pentru a încheia, ar trebui subliniată perspectiva istorico-teoretică mai largă a demersului științific propus în lucrarea noastră. Deși, în aparență, se situează în avangarda mișcărilor lingvistice ale momentului actual, cercetarea pe care am prezentat-o nu face altceva, în esență, decât să reia și să urmărească un obiectiv fundamental trasat încă în prima jumătate a secolului al XX-lea în cadrul „școlii lingvistice clujene”: acela de a investiga „imaginația lingvistică”, în primul rând „imagea” și „metafora”, ca dimensiuni fundamentale ale „simbolismului esențial al limbii” și ale „cugetării lingvistice”*. Aceste dimensiuni au devenit accesibile unei explorări sistematice astăzi numai în cadrul conceptual elaborat de integralismul lingvistic și, așa cum am încercat să argumentăm, în întreaga noastră lucrare, prin valorizarea unor contribuții importante ale semanticii cognitive.

* Pușcariu (1940). Vezi, de asemenea, Borcilă 2002b. Dacă prin lucrarea de față am reușit să realizăm un prim pas modest în direcția împlinirii acestui obiectiv, atunci autoarea lucrării, în strădania ei de un deceniu, se va simți pe deplin răsplătită.

BIBLIOGRAFIE

Almela, M. (2012), [Recenzie la] Martínez del Castillo, Jesús, *Las relaciones lenguaje-pensamiento o el problema del logos*, Madrid, Biblioteca Nueva, 2010, în *RSEL*, 42 (1), p. 199-223.

Barcelona, A. (2002), *Metaphor and metonymy at the crossroads. A cognitive perspective*, Berlin-New York: Mouton de Gruyter.

Blank, A. (1999), Why do new meaning occur? A cognitive typology of the motivations for lexical semantic change, în A. Blank, P. Koch (ed.), *Historical semantics and cognition*, Berlin – New York: Mouton de Gruyter, p. 61-90.

Borcilă, M. (1987), Contribuții la elaborarea unei tipologii a textelor poetice, în *Studii și cercetări lingvistice*, XXXVIII, nr. 3, p. 185–196.

Borcilă, M. (1988), Eugenio Coseriu și orizonturile lingvisticii, în *Echinox*, nr. 5, p. 5.

Borcilă, M. (1991), Semiotică și poetică. Perspective de reintegrare, în *Limbă și literatură*, nr. 3 / 4, p. 229-236.

Borcilă, M. (1994), Semantica textului și perspectiva poeticii, în *Limbă și literatură*, vol.II, p. 33-38.

Borcilă, M. (1995), Soarele, lacrima Domnului, în *G. I. Tohăneanu 70*. Volum omagial la 70 de ani, Timișoara: Editura Amphora, p. 95-102.

Borcilă, M. (1997a), Între Blaga și Coșeriu. De la metaforica limbajului la o poetică a culturii, în *Revista de filosofie*, XLIV, nr. 1-2, p. 147-163.

Borcilă, M. (1997b), The metaphoric model in poetic texts, în J. Péntek, (ed.), *Text și stil, Text and Syle, Szöveg és stílus*, Cluj-Napoca: Presa Universitară, p 97-104.

Borcilă, M. (1997c), Marele lanț al ființei. O problemă de principiu în poetica antropologică, în *Limbă și Literatură*, nr. 2, p.13–20.

Borcilă, M. (1999), [Recenzie] la Marian, Rodica, „*Lumile*” *Luceafărului*, Cluj-Napoca, Editura Remus, 1999, 500p., în *Dacoromania*, Serie nouă (III-IV), 1998-1999, p. 277-280.

Borcilă, M. (1988/2000), Eugenio Coseriu and the New Horizons of Linguistics, în *Transylvanian Review*, vol. IX, No. 1 (Spring 2000), p. 90-102.

Borcilă, M. (2001a), Început de drum în studiile integraliste, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Philologia*, an XLVI, nr. 4, p. 3-14.

Borcilă, M. (2001b), Eugeniu Coșeriu, în *Limbă și literatură*, nr. 4, p. 5-11.

Borcilă, M. (2001c), Eugeniu Coseriu, fondator al lingvisticii ca știință a culturii, în *Limba română*, Chișinău, XI, nr. 4-8, p. 48-55.

Borcilă, M. (2001d), Eugeniu Coșeriu și bazele științelor culturii, în *Revista de lingvistică și știință literară*, nr.184-198, p. 37-47.

Borcilă, M. (2001e), [Cuvânt de laudatio la Academia Moldovei], Chișinău.

Borcilă, M. (2001f), A cognitive challenge to mythopoetics, în E. Popescu, V. Rus (eds.), *Un hermeneut modern. In honorem Michaelis Nasta*, Cluj, Editura Clusium, p. 97–102.

Borcilă, M. (2001g), Poetica eminesciană în perspectiva transdisciplinarității, în *Aurora*, nr. 12, p. 70-77.

Borcilă, M. (2002a), Univers de discurs, în *Dicționar conceptual al lingvisticii integrale*, Cluj-Napoca, Universitatea “Babeș-Bolyai”, CNCSIS, p. 53-55.

Borcilă, M. (2002b), Sextil Pușcariu – un mare precursor al lingvisticii integrale, în A. Greive, I. Taloș, I. Mării, N. Mocanu (ed.), *Întâlnire între filologi români și germani. Actele colocviului de la Cluj-Napoca, 24-26 mai 2002. Deutsche und rumänische Philologen in der Begegnung. Akten des gleichnamigen Kolloquiums in Cluj-Napoca von 24-26. Mai 2002*, Cluj-Napoca, Clusium, p. 66-79.

Borcilă, M. (2003a), Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei, în *Dacoromania*, Serie nouă, VII-VIII, 2002-2003, Cluj-Napoca, p. 47-77.

Borcilă, M. (2003b), Blaga și Coșeriu. O conjuncție pentru eternitate, în *Tribuna*, nr. 17, p. 1-4.

Borcilă, M. (2006), Despre contextul actual și perspectivele integralismului, în *Limba română*, an XVI, nr. 1-3, p. 43-49.

Borcilă, M. (2011), Resurecția mitului în studiile integraliste, în *Caietele de la Putna: Fertilitatea mitului*, 4, IV, Mănăstirea Putna: Editura Nicodim Caligraful, p. 158-167.

Borcilă, M. (2013a), Bringing Coseriu Home. Reflections on the Fate of his Legacy in our Changing World, în E. Bojoga, O. Boc, D-C. Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives contemporaines. Tome 2*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

Borcilă, M. (2013b), Probleme de lingvistică integrală, Universitatea “Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca (Prelegeri masterale).

Borcilă, M. (2013c), Paradigme contemporane în cercetarea lingvistică, Universitatea “Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca (Prelegeri doctorale).

Borcilă, M. (2013d), Deschideri în și către integralismul lingvistic. Prelegere prezentată la *Atelierul pluridisciplinar “Eugeniu Coseriu și lingvistica secolului XXI”*, Cluj-Napoca, 1-12 iulie 2013.

Bologna, M. P. (2003), “Au-dèla de l’arbitraire du signe”: Iconicità e metàfora nell’architettura della lingua, în V. Orioles (ed.), *Supplemento a Plurilinguismo. Contatti di lingue e culture. Studi in memoria di Eugenio Coseriu*, 10, Università degli Studi di Udine, Centro internazionale sul plurilinguismo.

Bota, C. (2007), Le langage comme *energeia* et comme médiation. Comunicare susținută la *Colloque "Coseriu: réceptions contemporaines"*, Aix-en-Provence, 17-19 septembre 2007.

Bota, C. (2011a), Is Coseriu's Framework a "Cognitive" One? Comments on Jordan Zlatev's Article "From Cognitive to Integral Linguistics and Back Again", în *Intellectica: Cognitive Linguistics: a Critical Exploration*, nr. 56, p. 315-319.

Bota, C. (2011b), Origine et développement du concept d'*univers de discours*. Comunicare la *IIIe Colloque international Eugenio Coseriu, lingüista entre dos siglos*, Universidad de Almería, 5-7 octobre 2011.

Bota, C. (2012), Eugenio Coseriu et le potentiel épistémologique de l'*energeia* langagière, în *Energeia*, IV, p. 32-48 (<http://www.romling.uni-tuebingen.de/energeia/zeitschrift/2012/eugenio-coseriu-et-le-potencial-epistemologique.html>).

Bucă, M., Evseev, I. (1976), *Probleme de semasiologie*, Timișoara: Editura Facla.

Buttinelli, A. (2013), Dalla linguistica della parola alla linguistica del parlare. Ipotesi di una confronto tra Coseriu e Pagliaro, în E. Bojoga, O. Boc, D-C. Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives contemporaines. Tome 1*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, p. 57-64.

Coseriu, E. (1952/1985), La creación metafórica en el lenguaje, in E. Coșeriu, *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid: Editorial Gredos, p. 66-102.

Coseriu, E. (1952/1967), Sistema, norma y habla, în E. Coseriu, *Teoría del lenguaje y lingüística general. Cinco estudios*, Madrid: Editorial Gredos, p. 11-113.

Coseriu, E. (1954/1967), Forma y sustancia en los sonidos del lenguaje, in E. Coseriu, *Teoría del lenguaje y lingüística general. Cinco estudios*, Madrid: Editorial Gredos, p. 115-234.

Coseriu, E. (1955/1967), Determinación y entorno, în E. Coseriu, *Teoría del lenguaje y lingüística general. Cinco estudios*, Madrid: Editorial Gredos, p. 282-323.

Coseriu, E. (1956/1967), *Teoría del lenguaje y lingüística general. Cinco estudios*, Madrid: Editorial Gredos.

Coșeriu, E. (1958/1997), *Sincronie, diacronie și istorie*. Versiune în limba română de Nicolae Saramandu, București: Editura Enciclopedică.

Coseriu, E. (1967/ 2009), Limbajul și înțelegerea existențială a omului actual, în E. Coșeriu, *Omul și limbajul său*. Antologie, argument și note de Dorel Fânaru, Iași: Editura Universității "Al. I. Cuza", p. 135-160.

Coseriu, E. (1969/2009), Semantica, forma interioară a limbajului și structura profundă, în E. Coșeriu, *Omul și limbajul său*. Antologie, argument și note de Dorel Fânaru, Iași: Editura Universității "Al. I. Cuza", p. 282-293.

Coseriu, E. (1971/1985), La 'situación' en la lingüística, în E. Coseriu, *El hombre y su lenguaje, Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid: Editorial Gredos, p. 240-256.

Coseriu, E. (1972/1985), Sobre el desarrollo de la lingüística, în E. Coseriu, *El hombre y su lenguaje, Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid: Editorial Gredos, p. 257-266.

Coseriu, E. (1972a), *Die Geschichte der Sprachphilosophie von der Antike bis zur Gegenwart. Eine Übersicht, Teil II: Von Leibniz bis Rousseau*, Tübingen: G. Narr Verlag.

Coseriu, E. (1972b), Sobre las categorías verbales ('partes de la oracion'), în *Revista de lingüística aplicada* (Concepción – Chile), X, p. 7-25.

Coseriu, E. (1976/1985), Lo erróneo y lo acertado en la teoría de la traducción, în E. Coseriu, *El hombre y su lenguaje, Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid: Editorial Gredos, p. 214-239.

Coșeriu, E. (1976/2001), L'étude fonctionnelle du vocabulaire. Précis de lexématique, în E. Coșeriu, *L'homme et son langage*, Louvain—Paris—Sterling, Virginia : Editions Peeters, p. 333-352.

Coseriu, E. (1976/ 2009), Logica limbajului și logica gramaticii, în E. Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*. Antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Fînar, Iași: Editura Universității « Alexandru Ioan Cuza », p. 255-281.

Coseriu, E. (1977/1985), *El hombre y su lenguaje, Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid: Editorial Gredos.

Coșeriu, E. (1977/1991), Significado y designación a la luz de la semántica estructural, în E. Coseriu, *Principios de semántica estructural*, Madrid: Editorial Gredos, p. 185-209.

Coseriu, E. (1977/2001), L'homme et son langage, in E. Coseriu, *L'homme et son langage*, Louvain – Paris – Sterling : Edition Peeters, Virginia, p. 31-69.

Coseriu, E. (1978/1987a), Los universales lingüísticos (y los otros), în E. Coseriu, *Gramática, semántica, universales. Estudio de lingüística funcional*, Madrid: Editorial Gredos, p. 148-205.

Coseriu, E. (1978/1987b), *Gramática, semántica, universales. Estudio de lingüística funcional*, Madrid: Editorial Gredos.

Coseriu, E. (1979/1988), Humboldt und die moderne Sprachwissenschaft, în J. Albrecht, J. Lüdke, H. Thun (Hrsg.), *Energie und Ergon. Sprachliche Variation – Sprachgeschichte – Sprachtypologie, Studia in honorem Eugenio Coseriu. Band I: Schriften von Eugenio Coseriu (1965-1987)*, Tübingen: Gunter Narr Verlag, p. 3-11.

Coseriu, E. (1981), *Textlinguistik. Eine Einführung*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Coșeriu, E. (1973/2000), *Lecții de lingvistică generală*. Trad. din spaniolă de Eugenia Bojoga, Chișinău: Editura Arc.

Coseriu, E.(1981), *Textlinguistik. Eine Einführung*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Coseriu, E. (1982/2009), Dincolo de structuralism, în E. Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*. Antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Fînar, Iași : Editura Universității « Alexandru Ioan Cuza », p. 294-300.

Coseriu, E. (1985), Linguistic competence: What is it really?, in *The Modern Language Review* LXXX, p. XXV-XXXV.

Coseriu, E. (1987), Bedeutung, Bezeichnung und sprachliche Kategorien, în *Sprachwissenschaft*, XII, p. 1-23.

Coseriu, E. (1995), Von den 'universali fantastici', în J. Trabant (ed.), *Vico und die Zeichen. Akten des von der Freien Universität Berlin, der Volkswagenstiftung und dem Istituto per gli Studi Filosofici (Neapel) veranstalteten internationalen Kolloquiums (Berlin, 23.-25. September 1993)*, Tübingen: Gunter Narr Verlag, p. 73-80.

Coseriu, E. (1988), *Sprachkompetenz. Grundzüge der Theorie des Sprechens*, Tübingen: Franke Verlag.

Coseriu, E. (1990/2000), Structural semantics and „cognitive” semantics, în *Logos and Language* (Tübingen), Vol. I, No. 1, pp. 19-42 (translation by K. Willems and T. Leuschner).

Coseriu, E. (1977/1991), Para una semántica diacrónica estructural, în *Principios de semántica estructural*, Madrid: Editorial Gredos, p. 11-86.

Coseriu, E. (1992a), *Strukturelle und kognitive Semantik*. Vorlesung WS 1989-1990, Nachschrift von Ulrike Maier und Heinrich Weber. Unveröffentlichtes Manuskript. Universität Tübingen: Tübingen.

Coseriu, E. (1992b), *Die deutsche Sprachphilosophie von Herder bis Humboldt*, Teil I-II, Vorlesung WS 1985/1986, Nachschrift von Heinrich Weber. Unveröffentlichtes Manuskript. Universität Tübingen: Tübingen.

Coșeriu, E. (1992c), Principiile lingvisticii ca știință a culturii, în *Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”*. *Philologia*, XXXVII, nr. 1-2, p. 5-12.

Coseriu, E. (1992/1993), Semn, simbol, cuvânt, în *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași*, seria Lingvistică, Tomul XXXIX, p. 5-22.

Coseriu, E. (1994), *Wilhelm von Humboldt. Die deutsche Sprachphilosophie von Herder bis Humboldt*, Teil III, Vorlesung WS 1988/1989, Nachschrift von Christian Dern und Heinrich Weber. Unveröffentlichtes Manuskript. Universität Tübingen: Tübingen.

Coșeriu, E. (1996a), *Lingvistica integrală*. Interviu realizat de N. Saramandu, București: Editura Fundației Culturale Române.

Coșeriu, E. (1996b), *Ființă și limbaj*. Interviu realizat de Lucian Lazăr, în *Echinox*, XXXVII, nr. 9-10-11, p. 3-6.

Coseriu, E. (1997/2009), Estetica lui Blaga în perspectivă europeană, în M. Borcilă, I. Petraș, H. Bădescu, *Meridian Lucian Blaga în lumină 9*, Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință, p. 355-360.

Coșeriu, E. (1999/*în curs apariție*), Locul lingvisticii integrale în lingvistica actuală, în M. Borcilă (ed.), *E. Coșeriu, Principiile lingvisticii ca știință a culturii*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

Coseriu, E. (2000a), Prolusione. Orationis fundamenta: La preghiera come testo, în Giuseppe de Gennaro S.I. (ed.), *I quattro universi di discorso. Atti del Congresso Internazionale „Orationis Millennium”*, *L’Aquila*, 24-30 giugno 2000, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, p. 24-47.

Coseriu, E. (2000b), Bilancio provvisorio. I quattro universi di discorso, în Giuseppe de Gennaro S.I. (ed.), *I quattro universi di discorso. Atti del Congresso Internazionale „Orationis Millennium”*, *L’Aquila*, 24-30 giugno 2000, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, p. 524-532.

Coseriu, E. (2001a), Le langage: diacriticón tes ousias. Dix thèses à propos de l’essence du langage et du signifié, în D. Keller, J. P. Durafour, J. F. P. Bonnot, R. Stock (eds.), *Percevoir: Monde et langage. Invariance et variabilité du sens vécu*, Hayen : Mardaga, p. 79-83.

Coseriu, E. (2001b), *L’homme et son langage*, Louvain—Paris—Sterling, Virginia : Editions Peeters.

Coșeriu, E. (2002), Filozofia limbajului, în *FD*, XX-XXI, București, 2001-2002, p. 65-140.

Coseriu, E. (2003/2011), *Istoria filosofiei limbajului de la începuturi până la Rousseau*. Versiune românească și indice de Eugen Munteanu și Mădălina Ungureanu. Cu o prefață la ediția românească de E. Munteanu, București : Editura Humanitas.

Coseriu, E. (2006), *Orationis fundamenta*. La plegaria como texto, în E. Coseriu și O. Loureda Lamas, *Lenguaje y discurso*, Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra, p. 61-84.

Crăciunescu, P. (2000), *Eminescu: Paradisul infernal și transcsmologia*. Prefață de B. Nicolescu, Iași: Editura Junimea.

Crăciunescu, P. (2004), Postfață la *Ion Barbu – Cosmologia “Jocului secund”*, București: Editura Univers Enciclopedic.

Crăciunescu, P. (2008), Integralismul și lumea sensului, în *Convorbiri literare*, CXLIV, nr. 2, p. 113-114.

Cuenca, M. J., Hilferty, J. (1999), *Introducción a la lingüística cognitiva*, Barcelona: Editorial Ariel.

Daddesio, T. (1995), *On Minds and Symbol: The Relevance of Cognitive Science for Semiotics*, Berlin: Mouton de Gruyter.

Dan-Terian, S. (2010), *Semantica textemelor românești. Abordare în perspectivă integralistă*, Cluj-Napoca: Universitatea “Babeș-Bolyai” (teză de doctorat).

Dănilă, E. (2006), Probleme de sinonimie morfologică în limba română, în *Philologica Jassyensia*, an II, nr. 2, p. 17-24.

De Cuyper, Ludovic (2008), *Limiting the iconic. From the metatheoretical foundations to the creative possibilities of iconicity in language*, Iconicity in language and literature 6, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

De Oliviera R. P., Bittencourt, R. de S. (2008), An interview with Mark Johnson and Tim Rohrer: From neurons to sociocultural situatedness, în R. M. Frank, R. Driven, T. Ziemke, E. Bernardez (eds.), *Body, language and mind*, Vol. 2: *Sociocultural situatedness*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 21-52.

Di Cesare, D. (1988), Die aristotelische Herkunft der Begriffe érgon und enérgeia in Wilhelm von Humboldts Sprachphilosophie, în J. Albrecht, J. Lüdke, H. Thun (Hrsg.), *Energeia und Ergon. Sprachliche Variation – Sprachgeschichte – Sprachtypologie, Studia in honorem Eugenio Coseriu. Band II: Das sprachtheoretische Denken Eugenio Coserius in der Diskussion (1)*, Tübingen: G. Narr Verlag, p. 29-46.

Di Cesare, D. (1998), Einleitung, în W. von Humboldt, *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluß auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*, Paderborn, München, Wien, Zürich: Ferdinand Schöningh Verlag, p. 11-128.

Dietrich, W. (2012), Por una semántica diacrónica estructural y cognitiva, în J. Martínez del Castillo (ed.), *Eugenio Coseriu (1921-2012) en los comienzos del siglo XXI. Vol. II*, Málaga: Universidad de Málaga, p. 39-56.

Dodge, E., Lakoff G. (2005), Image schemas: From linguistic analysis to neural grounding, în B. Hampe (ed.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 57-91.

Eco, U. (1997/2002), *Kant și ornitorincul*, Constanța: Editura Pontica.

Faur, E. (2013), The Conceptual Metaphor in Integral Semantics, în E. Bojoga, O. Boc, D.-C. Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives contemporaines. Tome 2*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.

Faur, E. (în curs de apariție), Integral Semantics and Conceptual Metaphor. Rethinking Conceptual Metaphor within an Integral Semantics Framework, în *Cognitive Semiotics*, vol. V, nr.1.

Formigari, L. (1994), *La sémiotique empiriste face au kantisme*, Liège : Mardaga.

Frank, R. M. (2008), Introduction: Sociocultural situatedness, în R. M. Frank, R. Driven, T. Ziemke, E. Bernardez (eds.), *Body, language and mind*, Vol. 2: *Sociocultural situatedness*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 1-18.

Frank, R. M., Driven, R., Ziemke, T., Bernardez, E. (2008), *Body, language and mind. Vol. 2: Sociocultural situatedness*, Berlin: Mouton de Gruyter.

Froese, T., Di Paulo, E. A. (2011), The enactive approach. Theoretical sketches from cell to society, în *Pragmatics and Cognition*, 19 (1), p. 1-36.

Gallagher, S. (2005), *How the Body Shapes the Mind*, Oxford: Oxford University Press.

Gallagher, S., Sørensen, J. B. (2006), Experimenting with phenomenology, in *Consciousness and Cognition*, 15 (1), p. 119-134.

Gallese V., Lakoff, G. (2005), The brain concepts: The role of the sensory-motor system in conceptual knowledge, in *Cognitive Neuropsychology*, 22, pp. 445-479.

Geeraerts, D. (2010), *Theories of lexical semantics*, Oxford: Oxford University Press.

Geeraerts, D., Cuyckens, H. (2007), Introducing Cognitive Linguistics, in D. Geeraerts, H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, p. 3-21.

Gibbs, R. W. Jr. (1994), *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language and Understanding*, Cambridge: Cambridge University Press.

Gibbs, R. W. Jr. (1999), Taking metaphor out of our heads and putting it into the cultural world, in R. W. Jr. Gibbs, G. Steen (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, p.145-166.

Gibbs, R. W. Jr. (2003), Embodied experience and linguistic meaning, in *Brain and Language*, 84, p. 1-15

Haser, V. (2005), *Metaphor, Metonymy, and Experientialist Philosophy. Challenging Cognitive Semantics*, Berlin-New York: Mouton de Gruyter.

Hampe, B. (2005), Introduction, in B. Hampe (ed.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 1-14.

Hampe, B. (2005), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin: Mouton de Gruyter.

Harder, P. (2007), Cognitive Linguistics and Philosophy, in D. Geeraerts, H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook in Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, p. 1241-1265.

Humboldt, W. von (1835/1998), *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluß auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*. Hrsg. D. Di Cesare, Paderborn, München, Wien, Zürich: Ferdinand Schöningh Verlag.

Ikegami, T., Zlatev, J. (2007), From non-representational cognition to language, in T. Ziemke, J. Zlatev, R. Frank (eds.), *Body, Language and Mind. Vol 1: Embodiment*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 241-283.

Itkonen, E. (2003), *What is Language? A Study in the Philosophy of Linguistics*, Turku, Turku University Press.

Itkonen, E. (2006), Three Fallacies that Recur in Linguistic Argumentation, in T. Haukioja (ed.), *Papers on Language Theory*, University of Turku: Publications in General Linguistics, 10.

Itkonen, E. (2008), Concerning the Role of Consciousness in Linguistics, in *Journal of Consciousness Studies*, 15, nr. 6, p. 15-33.

Itkonen, E. (2009), The True Nature of Typological Linguistics, in J. Zlatev, M. Andren, M. J. Falck, C. Lundmark (eds.), *Studies in Language and Cognition*, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, p. 19-30.

Itkonen, E. (2011), On Coseriu's legacy, in *Energeia*, III, p. 1-29 (<http://www.romling.uni-tuebingen.de/energeia/zeitschrift/2011/on-coserius-legacy.html>).

Jäkel, O. (2002), Hypotheses Revisited: The Cognitive Theory of Metaphor Applied to Religious Texts, www.metaphorik.de/02/2002.

Johnson, M. (1981), Introduction: Metaphor in the Philosophical Tradition, in M. Johnson (ed.), *Philosophical Perspectives on Metaphor*, Minneapolis: University of Minnesota Press, p. 3-47.

Johnson, M. (1987), *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*, Chicago and London, The University of Chicago Press.

Johnson, M., Lakoff, G. (2002), Why cognitive linguistics requires embodied realism, in *Cognitive linguistics*, 13: 3, p. 245-263.

Kabatek, J. (2000), Einheitlichkeit der Bedeutung, Designat und Integrale Linguistic, in *Lingüística romana et indiana. Festschrift für Wolf Dietrich zum 60. Geburtstag*, Tübingen: G. Narr Verlag, p. 189-205.

Kabatek, J. (2012), Intuición y empirismo, in J. Martínez del Castillo (ed.), *Eugenio Coseriu (1921-2012) en los comienzos del siglo XXI. Vol. I*, Málaga: Universidad de Málaga, p. 99-116.

Kabatek, J., Murguía, A. (1997), "Die Sachen sagen wie sie sind..." *Eugenio Coseriu im Gespräch*, Tübingen: Günter Narr Verlag.

Kimmel, M. (2005), Culture regained: situated and compound image schemas, in B. Hampe (ed.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 285-312.

Kimmel, M. (2008), Properties of cultural embodiment: Lessons from the anthropology of the body, in R. M. Frank, R. Driven, T. Ziemke, E. Bernardez (eds.), *Body, language and mind, Vol. 2: Sociocultural situatedness*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 77-108.

Kull, K. (2009), Vegetative, Animal and Cultural Semiosis: the semiotic threshold zones, in *Cognitive Semiotics: Anthroposemiotic vs. Biosemiotic*, nr. 4, p. 8-27.

Laca, B. (1984), La semántica de prototipos. ¿Hacia una lingüística de las cosas?, in *Relaciones* (Montevideo), I, p. 9-10.

Lakoff, G., Johnson, M. (1980/2003), *Metaphors we live by*, Chicago and London: The University of Chicago Press.

Lakoff, G., Johnson, M. (1981), *Conceptual Metaphor in Everyday Language*, în în M. Johnson (ed.), *Philosophical Perspectives on Metaphor*, Minneapolis: University of Minnesota Press, p. 286-325.

Lakoff, G. (1987), *Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*, Chicago and London: The University of Chicago Press.

Lakoff, G., Turner, M. (1989), *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*, Chicago: University of Chicago Press.

Lakoff, G., Johnson, M. (1999), *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*, New York: Basic Books.

Lakoff, G. (1990), The invariance hypothesis: is abstract reason based on image schemas?, în *Cognitive linguistics*, an I (1990), nr.1, p. 39-74.

Lakoff, G. (1993), The contemporary theory of metaphor, în A. Ortony (ed.) *Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, p. 205-251.

Lakoff, G. (2008), The Neural Theory of Metaphor, în R. Gibbs (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, p. 17-39.

Lakoff, G., Nuñez, R. (2000), *Where Mathematics Comes From: How the Embodied Mind Brings Mathematics Into Being*, New York: Basic Books.

Langacker, R. W. (1987), *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. I: Theoretical Prerequisites*, Stanford: Stanford University Press.

Langacker, R. W. (1991), *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. II: Descriptive Application*, Stanford: Stanford University Press.

Laplace, C. (1994), *Théorie du langage et théorie de la traduction: les concepts – clef de trois auteurs: Kade (Leipzig), Coseriu (Tübingen), Selskovitch (Paris)*, Paris : Didier Érudition.

Lazăr, L. (2001), Dimensiunea istorică a limbajului în lingvistica integrală, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Philologia*, an XLVI, nr. 4, p. 15-34.

Lazăr, L. (2007), Limbaj și semnificație: distincția „semantic vs. real” în lingvistica integrală (II), în *Limba română*, XVII, nr. 7-9.

Lazăr, L. (2002), Părțile vorbirii, în *Dicționar conceptual al lingvisticii integrale* Cluj-Napoca, Universitatea “Babeş-Bolyai”, CNCSIS, p. 45-46.

Loureda Lamas, O. (2006), Fundamentos de una lingüística del texto real y funcional, în E. Coseriu, O. Loureda Lamas, *Lenguaje y discurso*, Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra, p. 127-152.

Lovejoy, A. O. (1936/1997), *Marele Lanț al Ființei. Istoria ideii de plenitudine de la Platon la Schelling*, București: Humanitas.

Marian, R. (1999), *Lumile Luceafărului (o reinterpretare a poemului eminescian)*, Cluj-Napoca: Editura Remus.

Marian, R. (2003), *Hermeneutica sensului. Eminescu și Blaga*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință.

Martínez del Castillo, J. (2003), *La teoría del hablar, una teoría del conocimiento*, în *Odisea*, nr. 3, p. 131-154.

Martínez del Castillo, J. (2008), *La lingüística cognitiva. Análisis y revisión*, Madrid: Biblioteca Nueva.

Martínez del Castillo, J. (2010), *Las relaciones lenguaje-pensamiento o el problema del logos*, Madrid: Biblioteca Nueva.

Martínez del Castillo, J. (2011), *Sobre las categorías*, Buenos Aires: Deauno.Com.

Martínez del Castillo, J. (2013), *El problema del logos: cuestiones epistemológicas*, în E. Bojoga, O. Boc, D.-C. Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives contemporaines. Tome 1*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, p. 65-84.

Müller, C. (2008), *Metaphors dead and alive, sleeping and walking. A dynamic view*, Chicago: The University of Chicago Press.

Munteanu, R. (2012), *Elemente de poetică simbolic-mitică în romanul contemporan românesc*, Cluj-Napoca: Editura Accent.

Nagy, M. (2013), *De la translinguistique des textes et des œuvres d'Emile Benveniste à la linguistique du sens d'Eugenio Coseriu*, în E. Bojoga, O. Boc, D.-C. Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives contemporaines. Tome 1*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, p. 181-192.

Nicolescu, B., Cazenave, M. (1994), *L'Homme, la science et la nature – Regards transdisciplinaires*, Paris : Le Mail, col. Science et Conscience.

Nicolescu, B. (2007), *Transdisciplinaritatea : Manifest*. Traducere din limba franceză de H. M. Vasilescu, Iași : Editura Junimea.

Oancea, I. (1998), *Semiostilistica*, Timișoara: Editura Excelsior.

Oancea, I. (1992), *Tipologie textuală și figurativitate: o strategie poetică dominantă în poezia română a secolului al XIX-lea*, în *Semiotică și poetică*, V, p. 146-162.

Oancea, I., Obrocea, N. (2013), *Le Centre d'étude integralistes de Cluj. Quelques repères*, în E. Bojoga, O. Boc, D.-C. Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives contemporaines. Tome 1*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, p. 193-206.

Pop, L. (2001), *Espaces discursifs et prédication*, în S. Leroy, A. Nowakowska, Praxiling (eds.), *Actes du Colloque Aspects de la prédication*, Montpellier III : Université Paul Valéry, p. 47-73.

Pop, L. (2004), Ionesco et le principe métonymique, în *Cahiers Ionesco*, II (Thalia, Cluj-Napoca), p. 8-13.

Popescu, L. (1991), *Semantik der Redeakte*, Tübingen: Universität Tübingen (teză de doctorat).

Pușcariu, S. (1940), *Limba română, Vol I: Privire generală*, București.

Rakova, M. (2002), The philosophy of embodied realism: A high price to pay? în *Cognitive Linguistics*, 13-3, pp. 215-245.

Rakova, M. (2003), *The Extent of the Literal. Metaphor, Polysemy and Theory of Concepts*, London: Palgrave MacMillan.

Santibáñez Sáenz, F. (1999), Constraints on Metaphor: Some Notes on the Role of the Invariance Principle in Metaphoric Mappings, în *Revista Española de Lingüística Aplicada*, nr. 13, p. 177-187.

Semino, E. (2008), *Metaphor in Discourse*, Cambridge: Cambridge University Press.

Sinha, C. (1999), Grounding, mapping and acts of meaning, în T. Janssen, G. Redeker (eds.), *Cognitive Linguistics: Foundations, Scope and Methodology*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 223-255.

Sinha, C. (2007), Cognitive linguistics, psychology and cognitive science, în D. Geeraerts, H. Cuyckens (eds.) *Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, p. 1266-1294.

Sinha, C., Rodríguez, C. (2008), Language and the signifying object: from convention to imagination, în J. Zlatev, T. Racine, C. Sinha, E. Itkonen (eds.), *The Shared Mind: Perspectives on Intersubjectivity*, Amsterdam: Benjamins, p. 357-378.

Sonesson, G. (2001) From Semiosis to Ecology. On the theory of iconicity and its consequences for the ontology of the Lifeworld, în *VISIO (Cultural cognition and space cognition*, Quinn, Andrew (ed.)), 6 (2), p. 85-110.

Sonesson, G. (2006), The meaning of meaning in biology and cognitive science, în *Sign System Studies*, 34 (1), p. 135-214.

Sonesson, G. (2007), From the meaning of embodiment to the embodiment of meaning: A study in phenomenological semiotics, în T. Ziemke, J. Zlatev, R. Frank (eds.), *Body, Language and Mind. Vol 1: Embodiment*, Berlin: Mouton de Gruyter.

Sonesson, G. (2009), The View from Husserl's Lectern. Considerations on the Role of Phenomenology in Cognitive Semiotics, în *Cybernetics and Human Knowing*, vol. 16, nr. 3-4, p. 25-66.

Stockwell, P. (1999), The inflexibility of invariance, în *Language and literature*, vol 8, nr. 2, p. 125-142.

Ștefănescu, M. (2007), *Lumile posibile și sensul textelor literare. De la Leibniz la Robinson Crusoe*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.

Taylor, J. R. (1999), Cognitive Semantics and structural semantics, in A. Blank, P. Koch (eds.), *Historical Semantics and Cognition*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

Tămăianu, E. (2001), *Fundamentele tipologiei textuale. O abordare în lumina lingvisticii integrale*, Cluj-Napoca: Editura Clusium.

Thompson, E. (2007), *Mind in Life. Biology, Phenomenology, and the Science of Mind*, Cambridge-Massachusetts-London-England: The Belknap Harvard University Press.

Tomasello, M. (1999), *The cultural origins of human cognition*, Cambridge—London: The Harvard University Press.

Tomoioagă, A. M. (2013a), La métaphore dans l'activité de parler, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Philologia*, an LVIII, nr. 2, p. 201-214.

Tomoioagă, A. M. (2013b), La traduction des métaphores du langage quotidien, în *Atelier de traduction*, nr. 19, p. 77-95.

Trabant, J. (1990), *Traditionen Humboldts*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Trabant, J. (1992), *Humboldt ou le sens de langage*, Liege: Mardaga.

Turner, M. (1990), Aspects of Invariance Hypothesis, in *Cognitive Linguistics*, an I (1990), nr.2, p.247-255.

Turner, M. (1992), Language is a virus, în *Poetics today*, vol. 13, nr. 4, p. 725-736.

Turner, M. (1993), An image-schematic constraint on metaphor, în R. Geiger, B. Rudzka-Ostyn (eds.), *Conceptualizations and Mental Processing in Language*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 291-306.

Van der Gucht, F., Willems, K., De Cuyper, L. (2007), The iconicity of embodied meaning. Polysemy of spatial prepositions in the cognitive framework, în *Language science*, 29, p. 733-754.

Varela, F. J., Thompson, E. T., Rosch, E. (1991), *The Embodied Mind. Cognitive Science and Human Experience*, Cambridge-Massachusetts: The MIT Press.

Violi, P. (2008), Beyond the body: Toward a full embodied semiosis, în R. Frank, R. Driven, T. Ziemke, E. Bernardez (eds.), *Body, language and mind. Vol. 2: Sociocultural situatedness*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 53-77.

Vîlcu, C. (2001), Eugeniu Coseriu și « răsturnarea lingvistică », în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Philologia*, XLVI, nr. 4, p 117-127.

Vîlcu, Cornel (2002), Designație, în *Dicționar conceptual al lingvisticii integrale*, Cluj-Napoca, Universitatea “Babeş-Bolyai”, CNCSIS, p. 43-44.

Vîlcu, Cornel (2010), *Orizontul problematic al integralismului. Integralism și fenomenologie. Volumul I*, Cluj-Napoca: Argonaut & Scriptor.

Vîlcu, Dina, (2013), *Întemeierea teoretică a lingvisticii în integralism și generativism. Abordare comparativă de ansamblu cu aplicare la problematica determinării*, Cluj-Napoca: Universitatea “Babeş-Bolyai” (teză de doctorat).

Willems, K. (2003), Eugenio Coseriu (1921-2002). Versuch einer Würdigung, in *Leuvense Bijdragen*, 92, p. 1-25.

Willems, K. (2011), Meaning and interpretation: The semiotic similarities and differences between Cognitive Grammar and European structural linguistics, in *Semiotica*, 185, 1/4, p.1-50.

Yu, N. (2008a) The relationship between metaphor, body and culture, in R. Frank, R. Driven, T. Ziemke, E. Bernardez (eds.), *Body, language and mind. Vol. 2: Sociocultural situatedness*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 378-408.

Yu, N. (2008b), Metaphor from body and culture, in R. W. Gibbs (ed.), *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, p. 247-261.

Zahavi, D. (2001), Beyond Empathy: Phenomenological Approaches to Intersubjectivity, in *Journal of Consciousness Studies*, 8 (5-7), p. 151-167.

Zahavi, D. (2003), *Husserl's Phenomenology*, Stanford, CA: Stanford University Press.

Zahavi, D. (2004), Phenomenology and the project of naturalization, in *Phenomenology and the cognitive science*, 3, p. 331-347.

Zahavi, D. (2009), [Recenzie Ia] Thompson, Evan. *Mind in Life. Biology, Phenomenology, and the Science of Mind*, Cambridge-Massachusetts-London-England: Harvard University Press, 2007, 568 p., in *Husserl Studies*, 25, p. 159-168.

Zahavi, D., Gallagher, S. (2008), *The Phenomenological Mind: An Introduction to Philosophy of Mind and Cognitive Science*, London: Routledge.

Ziemke, T., Zlatev, J., R. Frank (2007), *Body, Language and Mind. Vol 1: Embodiment*, Berlin: Mouton de Gruyter.

Zinken, J. (2007), Discourse metaphors: The link between figurative and habitual analogies, in *Cognitive Linguistics*, 18 (3), p. 445-465.

Zinken, J., Hellsten, I., Nerlich, B. (2008), Discourse metaphor, in R. M. Frank, R. Driven, T. Ziemke, E. Bernardez (eds.), *Body, language and mind. Vol. 2: Sociocultural situatedness*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 363-386.

Zlatev, J. (2003), Meaning = Life (+ Culture). An outline of a unified biocultural theory of Meaning, in *Evolution of Communication*, 4/2, p. 253-296.

Zlatev, J. (2005), What's in a schema? Bodily mimesis and the grounding of language, in B. Hampe (ed.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 313-343.

Zlatev, J. (2007), Language, embodiment and mimesis, in T. Ziemke, J. Zlatev, R. Frank (eds.) *Body, Language and Mind. Vol. 1: Embodiment*, Berlin: Mouton de Gruyter, p. 297-337.

Zlatev, J. (2008a), The dependence of language of consciousness, în *Journal of Consciousness Studies*, 15, nr. 6, p. 34-62.

Zlatev, J. (2008b), The co-evolution of intersubjectivity and bodily mimesis, în J. Zlatev, T. Racine, C. Sinha, E. Itkonen (eds.), *The Shared Mind: Perspectives on Intersubjectivity*, Amsterdam: Benjamins.

Zlatev, J., Racine, T., Sinha, C., Itkonen, E. (2008a), Intersubjectivity. What makes us human?, în J. Zlatev, T. Racine, C. Sinha, E. Itkonen (eds.), *The Shared Mind: Perspectives on Intersubjectivity*, Amsterdam: Benjamins, p. 1-14.

Zlatev, J., Racine, T., Sinha, C., Itkonen, E. (2008b), *The Shared Mind: Perspectives on Intersubjectivity*, Amsterdam: Benjamins.

Zlatev, J. (2009a), The Semiotic Hierarchy: Life, Consciousness, Signs and Language, în *Cognitive Semiotics. Special Issue on Anthroposemiotics vs. Biosemiotics*, vol. 4, p. 170-201.

Zlatev, J. (2009b), Levels of Meaning, Embodiment and Communication, în *Cybernetics and Human Knowing*, vol. 14, nr. 3-4, p. 149-174.

Zlatev, J. (2010), Phenomenology and Cognitive Linguistics, în D. Schmicking, S. Gallagher (eds.), *Handbook of Phenomenology and Cognitive Sciences*, Dordrecht - New York: Springer, p. 415-446.

Zlatev, J. (2011a), From Cognitive to Integral Linguistics. Learning from Coseriu's Matrix, în *Intellectica: Cognitive Linguistics: a Critical Exploration*, 2011, nr. 56, p. 125-147.

Zlatev, J. (2011b), What is cognitive semiotics? în *Semiotix: A Global Information Bulletin*, XN-6.

Zlatev, J. (2012a), Cognitive semiotics: An emerging field for the transdisciplinary study of meaning, în *Public Journal of Semiotics*, IV (1).

Zlatev, J. (2012b), Cognitive Semiotics, în *Semiotics Encyclopedia Online*, <http://www.semioticon.com/seo/C/cogsem.html#>